

Možnosti sociální práce s rodinou v azylovém domě

Sociální služba – azylové bydlení pro rodiče s dětmi

- Poskytuje bydlení
- Poradenství
- Zajistit uplatnění práv a obstarávání vlastních záležitostí uživatelů
- Posílit samostatnost a odpovědnost ve zvládnání péče o sebe, děti a domácnost
- Zvýšit finanční gramotnost
- Posílit sociální, komunikační dovednosti a pracovní návyky
- Podpořit v hledání a udržení bydlení

- Doporučení není řešení situace za rodiče, ale jejich podpora, aby dokázali plnit rodičovské funkce.

Cíl AD

- Stabilizace prostředí (naděje na trvalost jejich bydlení a bezpečí v rámci rodiny a školního kolektivu).
- Integrace – pochopení svého místa v rodině a komunitě.
- Adaptace na životní podmínky – dát nový obzor dítěti (co chci a co můžu).

Faktory ovlivňující život

- Události měnící život
- Tlak událostí, prostředí
- Interpersonální procesy

Princip sociální práce

- osobní přístup - službu poskytuje s ohledem na konkrétní nepříznivou situaci jednotlivých uživatelů a respektuje jejich možnosti a schopnosti
- spolehlivost a důvěra - považuje se za základ vzájemné spolupráce
- podpora a pomoc - s každou uživatelkou sestavuje její osobní plán, směřuje uživatelky k samostatnosti a seberealizaci

Rodina – matka – dítě.....

- Neúplná rodina
- Vzor otce
- Traumata
- Střídání školních prostředí
- Nemotivovanost
- nepodnětnost

Matka v AD...

- Osobnost: sociálně nezralá, viktimizovaná v původní rodině nebo v partnerském životě, impulzivní, závislá na silných emocích (v minulosti dg. Hyperaktivity nebo Porucha pozornosti). Touha vlastnit, ovládat. Vytvářejí závislostní vztahy k partnerům a vlastním dětem. Chybí vlastní řád v životě, neumí jej nastavit dětem. Porucha chování, porucha osobnosti, psychiatrické onemocnění.
- Výchova: bezradná, chybné vzorce chování z původní rodiny – rizikové strategie (dítě jako kamarád, partner), chybějící hodnotový systém ve výchově, nedůsledná výchova, obtížné chápání potřeb dítěte, **preference vlastních potřeb a zájmů.**

Vnímání PŠD

- Vztah ke vzdělání: vnímají nutnost plnit PŠD., často konflikty s vyučujícími jako obranný mechanismus, když nerozumí tomu, co škola žádá a projev vlastního selhání, když nerozumí probírané látce a neumí dítě podpořit v přípravě do školy. Ke vzdělání nemají zvnitřnělý pozitivní vztah. Nechtějí mít s dětmi starosti (**hodné dítě = nedělá matce starosti a problémy** X **ŠKOLA MÁ HODNÉ DÍTĚ, KTERÉ SE DOBŘE UČÍ**).

Stres a komunikace

- Co stresuje – místo, děje, přítomnost osob atd.
- Jak matka informuje dítě, je její komunikace pro dítě stresující? Sděluje: „jak to držíš ten příbor?!“ nebo „Jsem ráda, jak držíš ten příbor“.
- Zdvořilost – nezdvořilá matka = nezdvořilé dítě/vystresované dítě (strach plodí útek nebo agresi)
- Vnímat člověka – jeho lidská práva

Strategie zvládnutí stresu

- Houževnatost – neschopnost vyvodit poučení ze zkušenosti
- Trans generační učení sociální patologie v rodině
- Riskantní a impulzivní řešení situace
- Adaptabilita na stres – snaha o soudržnost rodiny (co všechno ještě rodina vydrží) uvolnění získávají sexuálními aktivitami, návykovými látkami, snahou rychle si vytvořit citový vztah

Sociální práce s dítětem v AD

- Stabilizace prostředí (naděje na trvalost jejich bydlení a bezpečí v rámci rodiny a školního kolektivu).
- Integrace – pochopení svého místa v rodině a komunitě.
- Adaptace na životní podmínky – dát nový obzor dítěti (co chci a co můžu).

Normalita rodin žijících v AD

- Sociální postavení: skryté bezdomovectví, sociální vyloučení, slabé nebo neexistující vazby na původní rodinu, finanční nedostatečnost.
- Neexistující pracovní návyky matek: v historii záškoláctví, bez vyučení (ukončená PŠD v 7.,8. a 9.třídě), fluktuace, dlouhodobé vedení na ÚP jako uchazeč o zaměstnání (včetně častého vyloučení z evidence).
- Partnerství: závislosti, agresivní chování mezi partnery, domácí násilí.

Ohrožení rodičovských kompetence

- Bezpečné prostředí
- Základní péče
- Vyvážené prostředí (stabilita, podněty po učení ochrana a prostor pro učení ze zkušeností)
- Stimulace a psychosociální rozvoj (poznávání hra komunikace, učení)
- Laskavost, citová vřelost (rodičxdítěxprarodič)
- Sebereflexe (schopnost starat se o sebe)

Matka s nízkým stupněm rodičovských kompetencí

- Nekontroluje, ale výhradně důvěřuje, vytváří koalice s dítětem proti autoritě.
- Přenáší NEPŘIMĚŘENOU zodpovědnost za vzdělání na dítě samotné.
- Neumí se dítěte zeptat na jeho vztah ke vzdělání, ke spolužákům a autoritám ve škole.
- Neschopnost posoudit vlastní možnosti a hranice.
- Nepravidelnost, časté zameškání výuky, omluvení dítěte z výuky bez závažného důvodu.
- Nezájem o přesné informace o dítěti.
- Nezajištění odborné pomoci – vzdělávání, zdravotní obtíže, zásahy širší rodiny.
- Manipulace s dítětem (v případě, že hrozí nařízení ústavní výchovy, trestní stíhání, vyhrožování ÚV... atd.)
- Chybějící fyzický kontakt s dítětem.

Rodičovské kompetence = schopnost naplnit potřeby dětí (vcítění se, uvědomění si potřeb dětí)

- Pochopit jednání a chování druhých (rozpoznat postoje a motivace)
- Vcítění se do situace druhých
- Osvojení hodnot – rodinných a společenských (vztahy, podpora v rodině, pomoc soudržnost, důvěra...) respekt k právům druhých
- Pochopení principů zákonů a norem
- Rozhodování a krizové rozhodování a řízení
- Ochrana vlastních práv a respekt k právům druhých, zejména dětí

Reakce dítěte na nízké rodičovské kompetence

- Frustrace - nemůže dosáhnout uspokojení subjektivně důležité potřeby a to tehdy, když byl přesvědčen, že tomu tak bude. Střídání pobytů v různých AD a tím i školách.
- Ztráta naděje – prožitek zklamání, stimulace vyrovnávání nepříznivé bilance (agresivita, citová uzavřenost, drogové závislosti, závislostní vztahy, poruchy chování obecně).
- Nic dobrého neočekávám a nic špatného mne nepřekvapí, nikdo mi nepomůže, život není krásný....
Omezení pozitivní reakce je obranným mechanismem
- Stres - Stav nadměrného zatížení či ohrožení s sebou nese horší výsledky ve vzdělání, zdravotní obtíže, maladaptivní chování
- Zanedbávání – chybí saturace potřeb, zejména bezpečí, citové vazby, výchovné působení matky je nevhodné, málo účinné.

Sociální práce s dítětem - determinanty

- Sounáležitost - vztahy se sourozenci, s vrstevníky a mezigenerační vztahy (matka – dítě, dítě autorita)
- Akční prostor – kde si dítě může hrát, kde má své zázemí a jaký je jeho akční prostor obecně (kam až jde, s kým se stýká atd.)
- Majetek – co je skutečně osobním vlastnictvím dítěte a o co se musí dělit. V jakém pořádku má své osobní věci.
- Pohlaví – role, vzory
- Vědomí povinnosti – jak je u dítěte podpořena vůle, schopnost pracovat a dokončit úkol.
- Předávání zkušeností – jak hodnotí svůj život, co vidí jako důležité a co je schopno jako důležité vyjádřit

Problémy, které neumí dítě řešit

- Překážky, nereálná přání
- Konflikt, střet zájmů
- Stresové situace, neschopnost se adaptovat na nové podmínky
- Masmédia

Důsledky nezajištění potřeb dítěte

- **Místo a teritorium** – agresivita při překročení osobních hranic, nikde se necítí dobře, odlučuje se od reality, zabývá se myšlenkami na smrt.
- **Bezpečí** – drzé dítě, agresivní, neklidné, nechce být viděno, je bezmocné, přecitlivělé, nezdravě otevřené
- **Podněty, péče, výživa** – nesmyslné návyky, hltá jídlo, závislostní vztahy, vnitřní prázdnota, neví, co chce, krade, kupím sytí se x anorexie
- **Podpora** – nejistota, nerovnováha, nerelaxuje, noční můry, malá sebedůvěra, sebeúcta
- **Bezhraniční výchova** – bezhraniční a ohrožující chování, destruktivní chování – nerozezná realitu a fantazii

Nedostatek rodičovských kompetencí signalizuje:

- Tělesné, duševní opoždění
- Citová plochost, nedůvěřivost
- Afektivní výbuchy, impulzivita
- Pasivita, agresivita
- Nezdravé sebevědomí +-
- Strach z trestu
- Nikdo mě nemá rád
- Nejistota ve vztazích, neschopnost vztahy vytvářet a udržovat
- Sebepoškozování, sebedestrukce
- Egocentrismus
- Neurotické projevy, deprese
- Nepřiměřená reakce na bolest
- Častější nemocnost sklony k obezitě
- Vznik závislostí

Překračování hranic ve výchově

- Výchova testuje hranice
- Psychické násilí a manipulace
- Ústrky a nadávky
- Vyhrožování, strach, nerespektování soukromí
- Odpírání citové odezvy, ignorování
- Neadekvátní obviňování
- Vydírání, manipulace, srovnávání s jinými
- Přetěžování
- Účast na závažných konfliktech
- Izolace dítěte
- Nezáměr pro vlastní únavu rodiče
- Nezáměr o zdraví, výchovu a vzdělání

Profil dítěte žijícího v AD ve vztahu ke škole

- Střídání škol na 1.stupni ZŠ s sebou nese horší prožívání období dětství (méně kamarádů, hůře navazované sociální vazby, velký počet citových ztrát).
- Horší prospěch ve škole, jiná adaptace na změnu podmínek, touha začlenit se „všemi“ způsoby, případně vyloučení z kolektivu i z komunity.
- Nerovnoměrně rozložené znalosti
- Nedostatek vhodných sociálních dovedností
- Sociální nápadnosti (chudoba)

Nápadnosti dítěte s poruchou chování

- Nedokáže adekvátně reagovat na realitu (sebehodnocení x hodnocení v rodině).
- Neschopnost nést následky za své chování.
- Účelové chování dětí, nepochopení morálních hodnot.
- Nechápe zpětnou vazbu.
- Úzkostnost, strach ze selhání – uvolnění návyk. látkami, brzká sex. zkušenost.
- Fyzická odlišnost (váha, vzrůst).

Pravidla kontaktu matky (rodiče) a školy

- Rodič nese odpovědnost za blaho a zájem dítěte (nejprve musí být uspokojeno blaho dítěte a pak je sledován jeho zájem)
- Škola sleduje zájem dítěte a sekundárně blaho dítěte
- OSPOD řeší situace, kdy je ohrožen zájem a blaho dítěte (resp. ohroženo zdraví a život dítěte)
- Rodič se stýká s dítětem a pečuje o dítě (vyživovací povinnost)
- Rodič zastupuje dítě - může uzavřít smlouvu o zastoupení § 894 NOZ, rodičovská práva nelze přenést na právního zástupce.
- Rodič pečuje o jmění dítěte

Cíle sociální práce v AD s rodinou

- **Nastavení pravidel** a podmínek spolupráce změna pohledu na rodiče – rodičovské právo v. odbornost vyjádření ŠPZ v. zájem a blaho dítěte
- **Porozumět pohledu druhých** – rodič je zákonem legitimován k rozhodování o svém dítěti do té doby, než dítě poškodí – kde je hranice poškození z neznalosti a kdy již rodič je poučen a přesto nehájí oprávněný zájem dítěte?
- **Navázat spolupráci** – vytvořit podpůrný systém pro dítě, aby dokázalo maximálně využít své možnosti
- **Spolupráce samotná** – význam týmové práce, osobnostní přesah odborníků v pomáhajících profesích
- **Komunikace mezi subjekty** – vytváření lokálních funkčních týmů na ochranu práv dětí
- **Zrychlení procesů pomoci**
- **Vyjasnění právní situace**
- **Nastavení kvalitativních výstupů** – nelze jednoznačně nazvat standardy – Krizové plány

Podpora matky a dítěte ve vztahu ke škole (příklad)

- Na základě vyhodnocení informací ze vstupního pohovoru (2.den po přijetí) je matce **nabídnu** **podpora při prvním kontaktu se školou. Matka sama dohodne termín návštěvy školy, kam bude dítě po dobu pobytu v AD docházet.**
- **Za přímé účasti klíčové sociální pracovnice jsou ve škole dojednány podmínky předávání informací matce, škola je seznámena se specifickými potřebami konkrétního dítěte** a zároveň po ukončení adaptace (týden docházky do školy) může dle konkrétních podmínek být dohodnuta návštěva, případně jiná vhodná forma komunikace (např. matka s dítětem připraví do vhodného společensko-vědního předmětu stručnou informaci o místě, ze kterého rodina pochází, krajevou specialitu či seznámení s dítětem může proběhnout jinou vhodnou formou).
- **Stejně tak probíhá ukončení pobytu dítěte v zařízení AD – děti ve třídě odcházejícímu dítěti dají zpětnou vazbu – popřejí do života (děti sedí v kruhu a předávají zpětnou vazbu)**
- Za tímto účelem bude instruována škola, která je zapojená do spolupráce s AD.

- **Matka je v první řadě zodpovědná za bezproblémovou komunikaci** se školou, která je v zájmu jejího dítěte. O svých pochybnostech informuje klíčovou sociální pracovníci, která je se souhlasem matky oprávněná sdělené informace ověřit ve škole.
- Na základě zjištěných informací je **společně s matkou a školou nastaven postup vedoucí k řešení konkrétního problému**. Matka je podporována v tom, aby získala náhled na své chování, dokázala samostatně řešit zátěžové situace a respektovala oprávněné zájmy svého dítěte.
- **Po ukončení pobytu v AD matka obdrží zprávu o průběhu a řešení konkrétních vzdělávacích a výchovných situací během pobytu**. Tyto informace jsou vnímané jako podpora a rozvoj rodičovských kompetencí matky. Důvodem pozitivních informací je motivace matky ke spolupráci s dalším vzdělávacím zařízením konkrétního dítěte.

Práva o průběhu pobytu v AD – na základě souhlasu matky může být předán OSPOD

- **Vztah k ostatním** – členům rodiny, prioritně k matce, k dětem v AD, informace o tom, co dítě vypráví o spolužácích
- **Jak si dítě plní povinnosti** – které preferuje (školní nebo určené matkou či jinou autoritou), včetně akcí pořádaných školou (plavání, výlety atd.).
- **Plnění pravidel** - vztah k pobytu v AD, škole, ale i kouřením a jiným zdravým životním stylem
- **Dodržování režimu** - např- pro ADHD, psaní úkolů, vstávání atd.
- **Trávení volného času** – s kým a jak tráví volný čas, má vůbec volný čas?, koho vyhledává ke svým hrám, jak matka participuje na aktivním využití volného času).
- **Sociální dovednosti** - s čím do AD přichází (nápadnosti), co se změnilo co se naučilo dítě a co se naučila matka
- **Forma komunikace**
- **Důležité informace pro adaptaci ve škole**
- **Odborný tým pro řešení složitých či neobvyklých situací dětí ve škole**
- **Vedení případových konferencí jako účinné metody řešení obtížných situací**

